

Inkomsten en uitgaven van nabestaanden na overlijden partner

Drie voorbeeldberekeningen

Hoe zien de inkomsten en de uitgaven eruit na overlijden van de partner? Dat is de vraag waarop deze notitie antwoord geeft door voor een drietal voorbeeldsituaties de gevolgen van het overlijden van de meestverdienende partner inzichtelijk te maken.

Inleiding

In deze notitie wordt voor een aantal voorbeeldsituaties inzichtelijk gemaakt hoe de inkomsten en uitgaven eruit zien voor de nabestaanden als de partner overlijdt. Er wordt hierbij specifiek rekening gehouden met het effect van nabestaandenpensioen.

Drie voorbeeldsituaties

Er is gekozen voor drie voorbeeldsituaties. Die situaties geven voor wat betreft samenstelling, inkomen en leeftijd een weergave van voorbeelden van vaak voorkomende gevallen:

1. Paar zonder kinderen, inkomen € 30.000 en € 25.000, huurwoning
2. Paar met 2 kinderen, inkomen € 45.000 en € 20.000, koopwoning
3. Paar zonder kinderen, gepensioneerd, AOW + € 10.000 en alleen AOW, huurwoning

Door de keuze voor een situatie met kinderen, wordt rekening gehouden met nabestaandenpensioen voor kinderen. Door de keuze voor een gepensioneerd paar, wordt rekening gehouden met een vaak lager nabestaandenpensioen vanaf de AOW-gerechtigde leeftijd.

De situaties zijn bewust simpel gehouden. In de berekeningen is uitgegaan van de regeling van het Pensioenfonds Zorg & Welzijn (PFZW). Dit is met ruim 1,2 miljoen premiebetalende deelnemers een van de grootste fondsen in Nederland (ABP had ruim 1,1 miljoen premiebetalende deelnemers in 2018). De uitwerking van het nabestaandenpensioen is voor deze eenvoudige situaties overigens vrij gelijksoortig bij de grootste pensioenfondsen, al kunnen onderling verschillende bedragen en parameters tussen pensioenfondsen voor iets verschillende uitkomsten zorgen. Die verschillen kunnen echter ook optreden door verschillende afspraken tussen werkgevers en werknemers binnen een pensioenfonds.

Inkomsten na overlijden

Afhankelijk van de hoogte van het inkomen dat wegvalt daalt het inkomen na overlijden fors. Zeker als er geen nabestaandenpensioen is, of minder dan in de uitgewerkte voorbeelden het geval is. Na overlijden kunnen hogere toeslagen een deel van de inkomstenterugval dempen.

Of er nabestaandenpensioen is en hoe hoog dat dan is, hangt af van veel factoren: De hoogte van het inkomen, de leeftijd op het tijdstip van overlijden, het arbeidsverleden, etc. In de voorbeelden zijn er bepaalde keuzes gemaakt die zijn toegelicht in bijlage 1. De berekening geeft inzicht in hoe de situatie er na overlijden uit zou kunnen zien. Mogelijk dat er bij bepaalde pensioenfondsen onder gelijke omstandigheden sprake is van een hoger nabestaandenpensioen. In veel gevallen zal het nabestaandenpensioen lager zijn. Daarom is ook inzichtelijk gemaakt hoe de situatie eruitziet zonder nabestaandenpensioen.

In situatie 1 (paar zonder kinderen) daalt het inkomen na overlijden van de hoofdkostwinner met nabestaandenpensioen voor de partner met 37 procent. Zonder nabestaandenpensioen is de daling 52 procent.

Situatie 1. Paar zonder kinderen, inkomen € 30.000 en € 25.000, huurwoning

	Nu	Na overlijden hkw zonder NBP	Na overlijden hkw Met NBP
Inkomen hoofdkostwinner (hkw) / NBP	2055	0	635
Inkomen partner	1745	1745	1745
Zorgtoeslag	0	62	0
Totaal inkomen	3800	1807	2380
Daling		- 1993	- 1420
Daling (%)		- 52 %	- 37 %

In situatie 2 (paar met 2 kinderen) daalt het inkomen na overlijden met 18 procent. De relatief geringe daling komt door de hogere toeslagen. Met name het kindgebonden budget is voor alleenstaande ouders relatief hoog. In een situatie zonder nabestaandenpensioen is de daling met 46 procent veel hoger, ook al wordt die daling enigszins beperkt door de hogere zorgtoeslag en kindgebonden budget. Het inkomen ligt nog boven de grens voor de minimale uitkering via de Algemene Nabestaandenwet (Anw).

Situatie 2. Paar met 2 kinderen, inkomen € 45.000 en € 20.000, koopwoning

	Nu	Na overlijden hkw zonder NBP	Na overlijden hkw Met NBP
inkomen hoofdkostwinner (hkw) / NBP	2599	0	1461
Inkomen partner	1471	1471	1471
Voorlopige aanslag (hypotheekrente)	181	139	181
Combinatiekorting	137	137	137
Zorgtoeslag	0	99	0
Kinderbijslag	178	178	178
Kindgebonden budget	0	441	333
Totaal inkomen	4566	2465	3761
Daling		- 2091	- 805
Daling (%)		- 46 %	- 18 %

In situatie 3 (gepensioneerd paar) daalt het inkomen met 26 procent. Omdat het nabestaandenpensioen voor de partner na de AOW-leeftijd lager is dan daarvoor, verschilt het inkomen met en zonder nabestaandenpensioen relatief weinig.

Situatie 3. Ouder paar, gepensioneerd, AOW + € 10.000 en alleen AOW, huurwoning

	Nu	Na overlijden hkw zonder NBP	Na overlijden hkw Met NBP
Inkomen hoofdkostwinner (hkw) / NBP	1609	0	250
Inkomen partner	836	1220	1220
Huurtoeslag	0	311	286
Zorgtoeslag	76	99	99
Totaal inkomen	2521	1630	1855
Daling		- 891	- 666
Daling (%)		- 35 %	- 26 %

Uitgaven na overlijden

Na overlijden van een van de partners daalt niet alleen het inkomen van het huishouden, maar zijn er ook minder uitgaven. Voor sommige uitgaven is direct een daling merkbaar, bijvoorbeeld voor de boodschappen of de premie voor de zorgverzekering.

Voor andere uitgaven zal de daling meer geleidelijk zijn. Bijvoorbeeld voor de energierekening waarvoor meestal een vast voorschot wordt betaald.

In het onderstaande is gekeken naar wat de uitgaven op termijn zullen zijn.

Voorbeeldbegrotingen

De uitgaven zijn vastgesteld door middel van zogenaamde voorbeeldbegrotingen. In de begrotingen wordt rekening gehouden met alle minimaal onvermijdbare uitgaven en daarnaast is er zoveel mogelijk rekening gehouden met uitgaven die het huishouden gemiddeld genomen doet. Die gemiddelde bestedingen zijn onder andere afgeleid van het Budgetonderzoek van het CBS. Dat is een enquête waarin huishoudens gedurende een bepaalde periode nauwgezet hun uitgaven bijhouden. Hierbij is er ook rekening mee gehouden dat men geld opzij kan zetten voor uitgaven die niet regelmatig gedaan worden, zoals bijvoorbeeld voor inventaris en onderhoud aan de woning. Zie bijlage 2 voor een uitgebreid overzicht van alle uitgaven.

Bezuinigen

De voorbeeldbegrotingen zijn voornamelijk afhankelijk van de huishoudsamenstelling, woonsituatie en het inkomen. Dat betekent dat als er een persoon minder is in het huishouden dat bepaalde uitgaven omlaag kunnen. Dat wil niet zeggen dat die uitgaven in werkelijkheid ook dalen. Het geeft enkel een indicatie van hoe het uitgavenpatroon van een huishouden met een persoon minder eruitziet. We weten bijvoorbeeld hoeveel een huishouden van twee personen bij een bepaald inkomen uitgeeft aan kleding en ook hoeveel er wordt uitgegeven door een eenpersoonshuishouden bij een lager inkomen.

We vergelijken dus de voorbeeldbegrotingen met de gemiddelde bestedingen voor en na overlijden. Hierbij houden we er wel rekening mee dat de woonsituatie gelijk blijft. Dus bepaalde uitgaven zoals de woonlasten veranderen niet. We kijken dus vrij specifiek naar de bestedingen per uitgavenpost en hanteren geen vast percentage waarmee de totale uitgaven dalen. Voor sommige individuele uitgavenposten geldt wel een dergelijk percentage, zo wordt er voor de uitgaven aan voeding bijvoorbeeld rekening gehouden met schaalvoordelen via een zogenaamde equivalentiefactor.

Bij een laag inkomen moeten de uitgaven hierop afgestemd moeten worden. De uitgaven zijn dan precies even hoog als de inkomsten. Dat betekent dat er bezuinigd wordt op de gemiddelde bestedingen. Op het moment dat het inkomen zo laag is dat niet alle minimaal onvermijdbare uitgaven meer gedaan kunnen worden, zal er een tekort ontstaan.

Voorbeeldsituaties

In situatie 1 (paar zonder kinderen) is er voor overlijden een overschot van 602 euro per maand. Omdat het inkomen inclusief nabestaandenpensioen dalen van 3869 naar 2380 euro, resteert er nog een saldo van 78 euro per maand. Zonder nabestaandenpensioen is het inkomen zo laag dat er vrij veel bezuinigd moet worden op de uitgaven om niet op een negatief saldo uit te komen.

Situatie 1. Paar zonder kinderen, inkomen € 30.000 en € 25.000, huurwoning

	Nu	Na overlijden hkw zonder NBP	Na overlijden hkw Met NBP
Totaal inkomen	3800	1807	2380
Uitgaven	3244	1807	2302
Saldo	556	0	78

In situatie 2 (paar met kinderen) is er voor overlijden een beperkt overschot van 54 euro per maand. Na overlijden dalen de inkomsten en is er geen overschot meer. Alle inkomsten worden uitgegeven. Hierbij is geen rekening gehouden met een lagere hypotheeklast als gevolg van een overlijdensrisicoverzekering.

Situatie 2. Paar met 2 kinderen, inkomen € 45.000 en € 20.000, koopwoning

	Nu	Na overlijden hkw zonder NBP	Na overlijden hkw Met NBP
Totaal inkomen	4566	2465	3761
Uitgaven	4512	2465	3761
Saldo	54	0	0

In situatie 3 (ouder paar) daalt het inkomen na overlijden dusdanig dat er flink bezuinigd moet worden om alle uitgaven van te kunnen doen. Er blijft daardoor weinig ruimte over om eventueel persoonlijk onvermijdbare uitgaven van te kunnen doen.

Situatie 3. Ouder paar, gepensioneerd, AOW + € 10.000 en alleen AOW, huurwoning

	Nu	Na overlijden hkw zonder NBP	Na overlijden hkw Met NBP
Totaal inkomen	2521	1630	1855
Uitgaven	2521	1630	1855
Saldo	0	0	0

Bespreking

Uit bovenstaande situatieschetsen blijkt dat het inkomen na overlijden fors kan dalen. Een nabestaandenpensioen vangt deze inkomensdaling gedeeltelijk op en dit zorgt ervoor dat de uitgaven nog betaalbaar zijn, al zal het uitgavenpatroon wel aangepast moeten worden. Dat kan misschien niet altijd op korte termijn.

Zonder nabestaandenpensioen daalt het inkomen veel harder na overlijden van de meestverdienende partner. Samenwonenden die hun nabestaandenpensioen niet goed geregeld hebben vormen hiermee een risicogroep.

De situatie kan minder gunstig zijn dan hier is geschetst, bijvoorbeeld als men minder pensioen heeft opgebouwd bij één werkgever. Ook als men op het moment van overlijden geen pensioen meer opbouwt is het nabestaandenpensioen lager. Zelfstandigen of mensen die vaak van werkgever gewisseld zijn, vormen hiermee een risicogroep.

Ouderen die reeds gepensioneerd zijn, krijgen minder nabestaandenpensioen. Als de nabestaande zelf geen of weinig pensioen heeft, is de kans groot dat het inkomen bij overlijden van de partner zoveel daalt dat er weinig ruimte overblijft voor eventuele persoonlijk onvermijdbare uitgaven.

Bijlage 1 | Nabestaandenpensioen

Situatie 1: Paar zonder kinderen, inkomen € 30.000 en € 25.000, huurwoning

Uitgangspunten

Redelijke gunstige omstandigheden:

- Altijd bij dezelfde werkgever gewerkt
- Volledige werkweek
- NBP tijdens pensioenopbouw bij PFZW
- Inkomen nu is gelijk aan middelloon

Berekening nabestaandenpensioen

Grondslag: inkomen hoofdkostwinner -/- franchise = $30.000 - 12.426 = 17.574$

Opbouw: $17.574 * 1,75\% = 307,55$ per jaar

Totaal NBP: opbouw per jaar * aantal jaren = $307,55 * 40 = 12.302$

Berekening netto inkomen partner

bruto loon - pensioenpremie - loonheffing + alg. heffingskorting + arbeidskorting = netto:

$25.000 - 816 - 8.918 + 2.281 + 3.399 = 20.946 / 12 = 1.745$

Bruto NBP -/- loonheffing = netto NBP:

$12.302 - 4.687 = 7.615 / 12 = 635$

Totaal: netto loon + netto NBP = $1.745 + 635 = 2.380$

Situatie 2: Paar met 2 kinderen, inkomen € 45.000 en € 20.000, koopwoning

Uitgangspunten

- Altijd bij dezelfde werkgever gewerkt
- NBP volledig op opbouwbasis (PFZW)
- Voorzichtige inschatting: Inkomen nu is gelijk aan middelloon
- NBP daalt na pensionering
- Er is geen rekening gehouden met overlijdensrisicoverzekering op de hypotheek

Berekening nabestaandenpensioen

Grondslag: inkomen hoofdkostwinner -/- franchise = $45.000 - 12.426 = 32.574$

Opbouw: $32.574 * 1,75\% = 570,05$

Totaal NBP: opbouw per jaar * aantal jaren = $570,05 * 42 = 23.942$

NBP 2 kinderen: $32.574 * 0,25\% * 42 * 2 = 6.840$

Berekening netto inkomen partner

bruto loon - pensioenpremie + bruto NBP partner + NBP kinderen - loonheffing + alg. heffingskorting + arbeidskorting = netto:

$20.000 - 684 + 23.942 + 6.840 - 18.792 + 948 + 2.933 = 35.187 / 12 = 2.932$

Plus € 137 combinatiekorting + € 511 kinderbijslag en kindgebonden budget + € 181 hypotheekrenteaftrek = € 3.734

Situatie 3: Paar zonder kinderen, gepensioneerd, AOW + € 10.000 en alleen AOW, huurwoning

Uitgangspunten

- Altijd bij dezelfde werkgever gewerkt
- NBP is de helft van het totaal opgebouwde pensioen (PFZW)
- Niet meegenomen: De partner krijgt een eenmalige uitkering van drie maal het bruto maandbedrag

Berekening nabestaandenpensioen

Grondslag: inkomen hoofdkostwinner -/- franchise = $20.629 - 12.426 = 8.203$
Opbouw: $8.203 * 1,75\% = 143,56$
Totaal NBP: opbouw per jaar * aantal jaren = $143,56 * 45 = 6.460$
Alleen opbouw: totaal NBP * 50% = $6.460 * 50\% = 3.230$

Berekening netto inkomen partner

bruto inkomen -/- loonheffing + heffingskortingen -/- bijdrage zvw = netto loon:
 $15.519 - 2.910 + 2.910 - 885 = 14.634 / 12 = 1.220$

Bruto NBP partner -/- loonheffing = netto NBP:
 $3.230 - 222 = 3.008 / 12 = 250$

Totaal: netto loon + netto NBP = $1.220 + 250 = 1.470$

Plus € 99 zorgtoeslag + € 286 huurtoeslag = € 1.855

Bijlage 2 | Uitgaven

In onderstaande begrotingen zijn alle uitgaven op een rijtje gezet voor een aantal situaties. Er worden drie situaties onderscheiden: de situatie nu, de situatie na overlijden van de hoofdkostwinner zonder nabestaandenpensioen, en de situatie met nabestaandenpensioen.

Achter de uitgavenposten staan de gemiddelde maandbedragen van huishoudens met een vergelijkbare samenstelling en inkomen. Alleen de woonlast en daarvan afgeleide uitgaven zijn constant gehouden.

Situatie 1: Paar zonder kinderen, inkomen € 30.000 en € 25.000, huurwoning

TOTAAL INKOMEN	3800	1807	2380
TOTAAL UITGAVEN	3244	1807	2302
huur	600	600	600
gas	87	83	87
elektriciteit	57	34	36
water	15	10	10
lokale lasten	59	44	44
telefoon, televisie, internet	94	63	74
verzekeringen	371	177	192
onderwijs	0	0	0
kinderopvang	0	0	0
contributies en abonnementen	94	37	64
vervoer	429	114	266
VASTE LASTEN	1806	1161	1373
kleding en schoenen	145	65	93
inventaris	130	72	91
onderhoud huis en tuin	37	24	29
niet-vergoede ziektekosten	74	38	38
vrijtijdsuitgaven	481	140	316
RESERVERINGSUITGAVEN	868	340	566
voeding	390	214	221
overige huishoudelijke uitgaven	181	92	142
HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	571	306	363
OVERSCHOT/TEKORT	556	0	78

Situatie 2: Paar met 2 kinderen, inkomen € 45.000 en € 20.000, koopwoning

TOTAAL INKOMEN	4566	2465	3761
TOTAAL UITGAVEN	4512	2465	3761
hypotheek	950	950	950
gas	110	100	110
elektriciteit	78	62	68
water	21	17	19
lokale lasten	59	59	59
telefoon, televisie, internet	90	57	78
verzekeringen	409	199	253
onderwijs	9	9	9
kinderopvang	0	0	0
contributies en abonnementen	200	54	146
vervoer	528	85	446
VASTE LASTEN	2453	1593	2136
kleding en schoenen	207	109	182
inventaris	207	90	180
onderhoud huis en tuin	212	83	191
niet-vergoede ziektekosten	77	38	39
vrijetijdsuitgaven	584	109	491
RESERVERINGSUITGAVEN	1286	429	1082
voeding	502	318	333
overige huishoudelijke uitgaven	270	125	209
HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	772	443	543
OVERSCHOT/TEKORT	54	0	0

Situatie 3: Paar zonder kinderen, gepensioneerd, AOW + € 10.000 en alleen AOW, huurwoning

TOTAAL INKOMEN	2521	1630	1855
TOTAAL UITGAVEN	2521	1630	1855
huur	600	600	600
gas	87	87	87
elektriciteit	52	36	36
water	14	10	10
lokale lasten	55	44	44
telefoon, televisie, internet	78	60	62
verzekeringen	297	165	170
onderwijs	0	0	0
kinderopvang	0	0	0
contributies en abonnementen	84	32	54
vervoer	217	46	105
VASTE LASTEN	1482	1081	1168
kleding en schoenen	92	54	60
inventaris	95	67	72
onderhoud huis en tuin	28	23	24
niet-vergoede ziektekosten	68	41	42
vrijetijdsuitgaven	256	71	144
RESERVERINGSUITGAVEN	539	256	342
voeding	345	220	235
overige huishoudelijke uitgaven	155	73	109
HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	500	293	344
OVERSCHOT/TEKORT	0	0	0